

Yhdistyslain osittaisuudistus ja tieteelliset seurat

■ Heikki Halila

Yhdistystoimintaa sääntelee Suomessa vuodelta 1989 oleva yhdistyslaki. Sitä sovelletaan yleislakina aatteellisten yhdistysten, niin myös tieteellisten seurojen toimintaan. Yhdistyslaki koskee myös yhdistysmuotoisia tiedeakatemiaita, Suomalaista Tiedeakatemiaa, Suomen Tiedeseuraa, Teknillisten Tieteiden Akatemiaa sekä Svenska tekniska vetenskapsakademierna i Finland r.f.:ää. Vertailun vuoksi voidaan mainita, että Tieteellisten seurojen valtuuskunta on lainsäädäntötoimin järjestetty yhteisö, jolla on julkinen tehtävä. Se ei siten kuulu kaikilta osin yhdistyslain soveltamisalan piiriin.

Yhdistyslaki on verrattain väljä laki, jota yhdistysten säännöt täydentävät. Se on pyritty kirjoittamaan siten, että valistunut järjestöaktiivi saisi siitä omatoimisesti selon. Laki on laadittu järjestörealiteetit huomioon ottaen. Keskeisenä tavoitteena on ollut se, ettei lailla nosteta yhdistystoiminnan kynnyksiä.

Yhdistyslaki on osoittautunut hyvin toimivaksi. Tähänastiset lakiin tehdyt muutokset ovat olleet luonteeltaan teknisiä, ja ne ovat johtuneet lainsäädäntöön muualla tehdyistä muutoksista. Tällaisia ovat olleet erityisesti rekisteröimisasioiden siirtäminen patentti- ja rekisterihallitukseen sekä vuoden 1994 tilintarkastuslain säätäminen.

1.9.2010 voimaan tulleet yhdistyslain muutoksilla yhdistyslakia on muutettu enemmän kuin aikaisemmin. Lainmuutokset koskevat pääosin kahta kohdealuetta – tilintarkastusta korvaavaa maallikkotarkastusta sekä etäosallistumista yhdistyksen päätöksentekoon. Lainmuutos ei edellytä yhdistyksiltä sääntöjen muuttamista, mutta uusia etäosallistumisen tapoja voidaan ottaa yhdistyksissä käyttöön vain, jos yhdistyksen säännöissä niin määrätään. Pienissä yhdistyksissä, jollaisia tieteelliset seurat pääosin ovat, maallikkojen suorittama toiminnantar-

kastus korvaa tähänastisen tilintarkastuslakiin perustuvan tilintarkastuksen, ellei yhdistys toisin päättä.

Toiminnantarkastus

Kaikissa yhdistyksissä voi olla tilintarkastaja, jonka toimintaan sovelletaan vuodelta 2007 olevaa (uutta) tilintarkastuslakia. Tämän lain myötä tilintarkastajasta on tullut lailla suojattu ammattinimike. Tilintarkastajana voi olla vain auktorisoitu ammattilainen (KHT, HTM tai JHTT), ei enää maallikko. Pienissä yhdistyksissä yhdistyksen toiminnan tarkastamiseen käytetään maallikkona tehtäväänsä suorittavaa toiminnantarkastajaa, ellei yhdistys ole päättänyt ottaa käyttöön tilintarkastajan suorittamaa tarkastusta.

Tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta 1.9.2010 tai sen jälkeen alkavan tilikauden tarkastukseen, jos yhdistyksessä sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt *enintään yksi* seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä.

Jos yhdistykseen ei valita tilintarkastajaa, on valittava vähintään yksi toiminnantarkastaja. Jos toiminnantarkastajaa on vain yksi, tälle on valittava varatoiminnantarkastaja. Toiminnantarkastajan on tarkastettava yhdistyksen talous ja hallinto yhdistyksen toiminnan edellyttämässä laajuudessa sekä annettava tarkastuksestaan kirjallinen toiminnantarkastuskertomus tilinpäätöksestä päättävälle yhdistyksen tai valtuutettujen kokoukselle. Jos tarkastuksessa on ilmennyt,

että yhdistykselle on aiheutunut vahinkoa tai tätä lakia tai sääntöjä on rikottu, siitä on mainittava tarkastuskertomuksessa.

Pienissä yhdistyksissä maallikoiden suorittama talouden tarkastus on jatkossakin lähinnä tosite- ja asiakirjatarkastusta, johon yliopistokoulutuksen saaneen henkilön osaamisen tulisi riittää. Kunniatehtävästä ei kuitenkaan ole kysymys, vaan tarkastajalle toimitettu materiaali tulee käydä asianmukaisesti lävitse.

Etäosallistuminen

Yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä, että yhdistyksen tai valtuutettujen kokoukseen voidaan säännöissä mainituilla edellytyksillä osallistua myös postitse taikka tietoliikenneyhteyden tai muun teknisen apuvälineen avulla kokouksen aikana (*on line*) tai ennen kokousta (*off line*). Tällöin on osallistumisoikeus ja ääntenlaskennan oikeellisuus voitava selvittää tavallisessa yhdistyksen kokouksessa noudatettaviin menettelyihin verrattavalla tavalla. Yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä, että etäosallistuminen otetaan käyttöön, jos hallitus tekee siitä päätöksen. Tällä tavoin voidaan ennakoida etäosallistumista. Se otetaan käyttöön vasta, kun niin hyväksi harkitaan. Etäosallistuminen voidaan toteuttaa myös sähköisenä jäsenäänestyksenä nykyisten uurnilla ja postitse tapahtuvien äänestysten rinnalla. Tieteellisissä seuroissa toisin kuin esimerkiksi useissa akavalaisissa ammattiliitoissa tällaista jäsenäänestystä ei ole ollut käytössä.

Mahdollisuus osallistua yhdistyksen kokoukseen etänä voi näyttäytyä hyvinkin houkuttelevalta. Siksi siitä on syytä mainita myös varoituksen sana. Etäosallistumisen salliminen

kokouksen aikana edellyttää kehittynyttä tekniikkaa ja on vaativa kokouksen johtamisen kannalta. Jotta järjestely olisi toimiva, kokousta tulisi voida seurata etänä tietoverkon tai muun teknisen laitteen avulla myös puheenvuoroja käyttäen eikä vain äänestämällä kokoussalissa asetetuista vaihtoehdoista.

Ennen kokousta eli off line -tilassa tapahtuva äänestäminen on teknisesti helppoa, mutta tämä menettely on järjestödemokratian kannalta erittäin ongelmallinen. Miten otetaan huomioon etukäteen äänestäneiden äänet, jos kokoussalissa tehdään uusia ehdotuksia, asetetaan vaaliin uusia ehdokkaita tai suoritetaan äänestyksiä asian lykkäämisestä? Ongelmana on myös se, milloin lasketaan etukäteen annetut äänet ja miten äänestyksen tulos tältä osin ilmoitetaan.

Tieteellisten seurojen sääntöhuolto

Tieteellisten seurojen säännöt ovat toisinaan varsin vanhoja. Niissä saattaa olla vanhahtavia ilmaisuja, joihin on sinänsä syytä suhtautua pieteetillä. Sääntöjen sisältökin on voinut jäädä ajastaan jälkeen tai niissä voi olla epäjohtomukaisuuksia taikka epätarkoituksenmukaisia määräyksiä, vaikka tieteellisten seurojen säännöt ovatkin yleensä kohtalaisen yksinkertaiset ja selkeät. Siksi voidaan suositella määräaikaista sääntöhuoltoa myös sen katsastamiseksi, vastaavatko säännöt nykyistä ja tulevaisuuteen suuntautuvaa tahtotilaa.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston siviilioikeuden professori. Helmikuussa 2010 ilmestyi neljäs, uudistettu painos hänen ja ministeri Lauri Tarastin kirjoittamasta teoksesta *Yhdistysoikeus*.